

Transformatorhuisje Gasteren

Meestal loop je zonder veel interesse langs het stenen transformatorhuisje op de hoek van de Brink en de Gagels, op weg naar de Gasterije. Er zijn mensen die het een leuk object vinden, en anderen die niet begrijpen wat zo'n oud overblijfsel uit het stententijdperk hier nog doet.

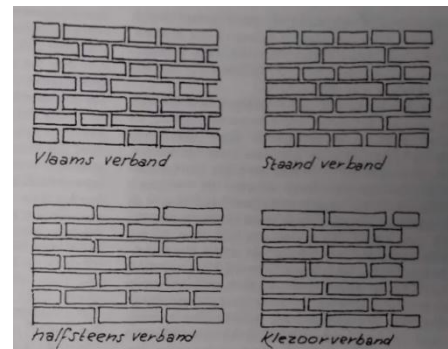
Waarom daar nog aandacht aan besteden zul je je afvragen. Wel, bij nadere beschouwing bergt dit gebouwtje uit 1931 heel wat esthetische en bouwtechnische bijzonderheden in zich die je misschien niet zo een-twee-drie opvallen. Vanwege zijn architectuur, historische waarde en gaafheid heeft het het predicaat rijksmonument gekregen.

Wij hebben onze dorpsgenoot en architect Harry Wolters bereid gevonden daarover het een en ander uit de doeken te doen. In de hoop dat dit nog zo gave gebouwtje de waardering krijgt die het verdient.

Het gebouw is ontworpen door architect Siebe Jan Bouwman (1899 – 1959), gemeentearchitect te Groningen. Hij ontwierp het in de stijl van de Amsterdamse School met expressionistisch invloeden. De muren zijn in steens metselwerk uitgevoerd met bakstenen van het zgn. waalformaat (210 x 100 x 50 mm), gefabriceerd door steenfabrieken aan de oevers van de Waal.

Voor de manier waarop de bakstenen op- en naast elkaar gestapeld werden koos hij hoofdzakelijk voor het Vlaams verband. Zie linksboven: de stenen verspringen verticaal een kwart steen (klezoor) ten opzichte van elkaar.

In het ontwerp zijn alle baksteenmaten gebruikt: de volle steen (volledige lengte), de drieklezoor (driekwart lengte), de halve steen (halve lengte), de klezoor (eenkwart lengte) en de klisklezoor (een in de lengterichting verticaal doorgezaagde steen).

Voorbeelden van metselverbanden

Voor de uitstraling van het metselwerk zijn nog meer dingen van belang, zoals de manier van voegen (platvol glad of geborsteld, verdiept of juist opgelegd), de dikte en de kleur van de voeg, maar ook de manier waarop afzonderlijke delen van het metselwerk op elkaar aansluiten.

Dat klinkt allemaal nogal technisch maar aan de hand van de foto's zult u daar vast dingen van herkennen.

De stoep

(Straatklinkers in halfsteens verband, platvol gevoegd.)

Op het eerste gezicht lijkt dit stoepje niet zo bijzonder maar de diagonaal in de opbouw van het metselwerk tref je toch niet zo vaak aan.

Het trasraam

(Strengperssteen in Vlaams verband, platvol gevoegd.)

Een trasraam is het waterdichte metselwerk aan de onderzijde van een muur, dat optrekkend grondvocht tegenhoudt. Het is herkenbaar aan de hardere, vaak donkerdere stenen (klinkers) en waterdichte mortel (tegenwoordig cement, vroeger met tras) die het onderscheiden van de rest van de gevel. Het doel is te voorkomen dat vocht in de muren trekt, wat kan leiden tot vorstschade, salpeteruitslag en schimmels.

Dit metselwerk loopt van beneden naar boven iets taps toe, een verwijzing naar de antroposofische bouwstijl (waarvan het Gasuniegebouw in Groningen een goed voorbeeld is.) Als afsluiting is voor een rollaag gekozen.

Het gevelvlak

(Bezande baksteen in Vlaams verband, verdiept en geborsteld gevoegd.)

Hier kunt u het Vlaamse metselverband goed zien. Het metselwerk van de gevelwand lijkt er heel anders uit te zien dan dat van de dakrand. Maar op de hoeken na is die dakrand in hetzelfde Vlaamse verband gemetseld, alleen nu verticaal.

De dakrand, het onderste deel metselwerk

(Bezande baksteen in staand Vlaams verband, iets verdiept en geborsteld gevoegd.)

Let op de bijzondere oplossing voor de hoeken met fantasie metselwerk. Merk ook de klisklezen op die daarin zijn verwerkt.

De dakrand, rollagen als muurbeëindiging

(Bezande baksteen in drieklezoor rollaag, platvol gevoegd.)

De twee rollagen liggen ieder iets terug en zijn afgewerkt met decoratieve loodslabben om indringend regenwater te voorkomen. De aluminium daktrim zal later zijn toegevoegd want die past vast niet bij de door de architect beoogde uitstraling.

Alles bij elkaar zijn het ontwerp en de detaillering, maar ook de kwaliteit van de uitvoering, van een zeer hoog niveau. Wellicht kijkt u nu met iets andere ogen naar dit “pareltje” en blijkt wat u voorheen voor een lelijke eendje hield, toch meer een witte zwaan te zijn!